

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy o państwowej kompensacie
przysługującej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych
(druk nr 524)**

I. Cel i przedmiot ustawy

Ustawa o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw umyślnych, uchwalona 7 lipca 2005 r., była efektem wypełnienia przez Polskę obowiązku zawartego w dyrektywie Rady 2004/80/WE odnoszącej się do kompensaty dla ofiar przestępstw z dnia 29 kwietnia 2004 r., który polegał na zapewnieniu przez państwo przepisów krajowych, które będą przewidywać sprawiedliwą i odpowiednią kompensatę dla ofiar niektórych przestępstw umyślnych popełnionych z użyciem przemocy.

Przewidziana przez polską ustawę kompensata ma charakter subsydiarny, czyli uzupełniający i wyrównać ma tylko te straty materialne ofiary, które w żaden inny sposób nie mogą być wyrównane. Wypłacana z budżetu państwa kompensata może osiągnąć maksymalnie 12 tys. zł i może być przyznana w kwocie pokrywającej wyłącznie:

- utracone zarobki lub inne środki utrzymania,
- koszty leczenia oraz
- koszty pogrzebu.

Ubieganie się o kompensatę możliwe jest jedynie w ciągu 2 lat od chwili popełnienia przestępstwa. Organem orzekającym o przyznaniu kompensaty jest sąd rejonowy orzekający w trybie postępowania cywilnego nieprocesowego.

Ustawa polska nakładane dyrektywą Rady obowiązki związane z ustanowieniem systemu kompensaty państwowej zrealizowała w ramach niezbędnego minimum, ponieważ na etapie uchwalania ustawy przewidywano, że koszty wypłaty kompensat mogą sięgać kwoty 70 mln zł. rocznie.

Z tytułu realizacji ustawy przewidywano wpływ około 12 tys. spraw cywilnych rocznie, za czym szło zwiększenie obsady sędziowskiej o 86 sędziów (po 2 sędziów w skali każdego sądu okręgowego) oraz o 172 etaty pracowników administracyjnych sądów.

Przewidywano zwiększenie o 88 liczbę prokuratorów oraz odpowiednio o 176 pracowników administracyjnych prokuratur.

Ustawa weszła w życie 21 września 2005 r., część przepisów dnia 1 stycznia 2006 r. W 2006 r. złożono 322 wnioski, z tego 11% uwzględniono (w całości lub części), na kwotę ok. 71 tys. zł; 30% oddalono, pozostałe wnioski umorzono, zwrócono lub odrzucono.

W 2007 r. złożono 300 wniosków, z tego 13 % uwzględniono (w całości lub części), na kwotę ok. 154 tys. zł; 36% oddalono, pozostałe wnioski umorzono, zwrócono lub odrzucono.

W 2008 r. złożono 144 wnioski.

Zastosowanie ustawy w orzecznictwie sądowym miało "charakter marginalny", na co zwrócono uwagę w uzasadnieniu projektu niniejszej nowelizacji podnosząc jednocześnie, że może to być efektem zawarcia w ustawie zbyt wielu przesłanek ograniczających liczbę osób uprawnionych do uzyskania kompensaty oraz niedostatecznego poinformowania społeczeństwa o możliwości uzyskania kompensaty.

Efektem tych doświadczeń jest obecnie uchwalona przez Sejm ustawa nowelizująca.

Jej celem jest zwiększenie kręgu osób uprawnionych do uzyskania kompensaty poprzez uprawnienie do kompensaty ofiar (i ich najbliższych) wszystkich przestępstw, zarówno umyślnych jak i nieumyślnych, a także rezygnacji z przesłanki "popelnienia przestępstwa z użyciem przemocy".

Ustawa poszerza również zakres przedmiotowy ustawy przyznając prawo do kompensaty osobie uprawnionej na pokrycie kosztów "związanych z leczeniem i rehabilitacją" a nie wyłącznie na "leczenie".

Ustawa przekazuje kompetencje w zakresie orzekania w sprawach o przyznanie kompensaty referendarzom sądowym, rozszerzając w ten sposób uprawnienia tej grupy zawodowej dodając to uprawnienie do innych wykonywanych przez nich czynności z zakresu postępowania wieczystoksięgowego, rejestrowego, upominawczego oraz z zakresu orzekania o kosztach sądowych.

W przepisach zmieniających art. 14 przewiduje się solidarną odpowiedzialność sprawców przestępstwa z tytułu roszczenia zwrotnego na rzecz Skarbu Państwa. Ponadto wprowadza się obowiązek (nie fakultatywność) dochodzenia roszczeń zwrotnych od sprawcy przestępstwa w sytuacji, gdy kompensata została ofierze wypłacona.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Projekt ustawy został wniesiony do Sejmu przez Radę Ministrów. Stał się przedmiotem prac sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka.

Komisja przyjęła projekt ustawy wraz z drobnymi poprawkami redakcyjnymi.

Na etapie II czytania, które miało miejsce na 39 posiedzeniu w dniu 31 marca 2009 r., zgłoszona została jedna propozycja poprawki, w związku z czym projekt ustawy został skierowany ponownie do Komisji.

Przedmiotem poprawki było podwyższenie maksymalnej wysokości kompensaty z 12 tys. do 50 tys. zł.

W III czytaniu Sejm nie przychylił się do propozycji zawartej w zgłoszonej poprawce.

Ustawa została uchwalona na tym samym, 39 posiedzeniu Sejmu, w dniu 3 kwietnia 2009 r.

III. Uwagi szczegółowe

Ustawa została sformułowana w sposób prawidłowy i zgodny z zasadami techniki prawodawczej.

Pod rozważę Senatu należy jednak poddać wprowadzony ustawą przepis, który przekazuje kompetencje w zakresie orzekania w sprawach o przyznanie kompensaty referendarzom sądowym.

Ustawa o ustroju sądów powszechnych w art. 2 stanowi, że zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują sędziowie, natomiast referendarze sądowi wykonują zadania z zakresu ochrony prawnej.

Odnosząc się ze zrozumieniem do potrzeby odciążenia sędziów oraz poszerzenia zakresu kompetencji referendarzy sądowych należy rozstrzygnąć wątpliwość, czy orzekanie przez referendarzy w sprawach o przyznanie kompensaty jest (czy też nie) zadaniem z zakresu ochrony prawnej czy z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że jedynie kilkanaście procent rozpatrzonych na podstawie zmienianej ustawy wniosków zostało uwzględnionych przez sądy. W zdecydowanej większości wnioski o wypłatę kompensaty zostały oddalone, odrzucone, umorzone lub zwrócone wnioskodawcom. Można zatem wnioskować, że rozpoznawanie tych spraw nie jest oczywiste. Ewentualne wnoszenie skarg na podobne orzeczenia referendarzy będzie podlegało opłacie i wydłuży postępowania w sprawach wypłaty kompensaty.

Zwrócić należy również uwagę na to, że choć polska ustawa nie przewiduje dotychczas takiej możliwości, to w wielu krajach europejskich kompensatę przyznaje się

również za utracone w wyniku przestępstwa mienie (ubrania, okulary, telefony, biżuteria) i co bardziej istotne uwzględnia się szkody niematerialne takie jak ból, cierpienia, czy długotrwałe cierpienia psychiczne (Belgia, Dania, Finlandia, Francja, Wielka Brytania, Luksemburg, Szwecja). Nie można wykluczać, że i polski ustawodawca rozszerzy ustawę przedmiotowo w tym kierunku i rozpoznawanie takich spraw wymagać będzie wysokich kwalifikacji merytorycznych organu orzekającego.

IV. Propozycja poprawki

1) w art. 1 w pkt 4 w lit. a, w ust. 1 skreśla się zdania trzecie i czwarte.

Beata Mandylis

Główny legislator